

TALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 1/2012 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on lähettänyt 4 päivänä lokakuuta 2011 talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta (HE 42/2011 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 16/2011 vp). Lausunto on tämän mietinnön liitteenä.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- johtaja Henrik Räihä, työ- ja elinkeinoministeriö
- kaupallinen neuvos Heikki Karri, ulkoasiainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Jyrki Jauhiainen, oikeusministeriö

- poliisitarkastaja Antti Simanainen, sisäasiainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Ilkka Harju, valtiovarainministeriö
- hallintojohtaja Asko Harjula, Huoltovarmuuskeskus
- apulaisjohtaja Seppo Reimavuo, Kilpailuvirasto
- osastopäällikkö Harri Sarvanto, suojelupoliisi
- kaupallinen johtaja Mikael Vuorinen, pääesikunta
- lakiasiainjohtaja Hannu Rautiainen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtaja Rauno Vanhanen, Suomen Yrittäjät
- varatoimitusjohtaja Leena Linnainmaa, Keskuskauppakamari.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- liikenne- ja viestintäministeriö
- Akava ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta. Nykyinen vuodelta 1992 oleva laki ehdotetaan kumottavaksi.

Selkeät ja avoimet investointeja koskevat säännöt ovat ehdottoman välttämättömiä ja muodostavat perustan suomalaisen elinkeinoelämän

osallistumiselle kansainväliseen vaihdantaan. Suomi on Euroopan unionin (EU), Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) ja Maailman kauppajärjestön (WTO) osalta sitoutunut kansainvälisiin rajat ylittäviä investointeja suosivaan lainsäädäntöön.

Viime vuosina useat EU:n jäsenvaltiot ovat tarkistaneet ulkomaisia investointeja koskevaa lainsäädäntöään siltä osin kuin kysymyksessä on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden takaamiseksi tarpeellinen ulkomaisten investointien seuranta. Esityksen mukaan myös Suomen lainsäädäntöä ajanmukaistettaisiin tältä osin.

Esityksen lähtökohtana on positiivinen suhtautuminen ulkomaalaisomistukseen. Ulkomaisille investoinneille ei ole syytä edelleenkaan asettaa rajoituksia, ellei niille ole erityistä perustetta. Viranomaisilla tulee kuitenkin olla Suomen kansainväliset velvoitteet huomioon ottaen mahdollisuus valvoa nykyistä paremmin huoltovarmuuden ja maan turvallisuuden kannalta keskeisten yhtiöiden omistuspuhjaa ja tarvittaessa rajoittaa ulkomaalaisomistusta tällaisissa yhtiöissä. Lainsäädännön tulee taata viranomaisille mahdollisuus kieltää yritysosto yleisen järjestyksen ja turvallisuuden takaamiseksi, jos erittäin tärkeä kansallinen etu yritysoston seurauksena vaarantuisi. Siltä osin kuin tämä tavoite edellyttää seurantaa tai valvontaa, se tulee toteuttaa hallinnollisesti yksinkertaisella tavalla.

Seurannan kohteeksi on haluttu saada vain yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen kannalta kriittiset suomalaiset yritykset. Laissa ei edelleenkaan luettelaisi niitä yksityisen ja julkisen sektorin aloja tai toimintoja, joi-

den yritykset kuuluisivat seurannan piiriin. Vain puolustus- ja kaksikäyttötuotesektorin yritysostot edellyttäisivät aina hakemuksesta tapahtuvaa viranomaisen vahvistusta. Muut yritysostot olisivat ilmoituksenvaraisia. Näistä ilmoituksenvaraisista vaikutusvallan hankinnoista olisi kysymys silloin, kun ulkomainen omistaja saa omistukseensa vähintään yhden kymmenesosan osakeyhtiön osakkeiden tuottamasta kokonaisäänimäärästä tai vastaavan tosiasiallisen vaikutusvallan muussa seurannan kohteena olevassa yhteisössä tai liikkeessä. Ulkomaisella omistajalla tarkoitetaan muuta kuin EU:n tai Euroopan vapaakauppaliiton (EFTA) alueella kotipaikan omaavaa tahoa.

Kaikki yritysostojen seurantaa ja vahvistamista koskevat viranomaisasiat käsittelee työ- ja elinkeinoministeriö. Ministeriön tehtävänä on järjestää seuranta siten, että seurannan kohteena olevia yhteisöjä koskevat yritysostot tulevat sen tietoon. Tämän tehtävän toteuttamiseksi ministeriö voi sopia seurantayhteistyöstä muiden viranomaisten kanssa. Jos yritysosto voi aiheuttaa erittäin tärkeän kansallisen edun vaarantumisen, ministeriön olisi siirrettävä asia valtioneuvoston yleisistunnon käsiteltäväksi. Muussa tapauksessa ministeriön olisi vahvistettava yritysosto.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Talousvaliokunta ehdottaa, että lakiehdotus hyväksytään lähinnä yhteisöoikeudellisin muutoksin ja teknisluonteisin täsmennyksin.

Talousvaliokunta pitää kansallisten etujen vuoksi perusteltuna, että nykyinen vuodelta 1992 oleva laki uudistetaan. Uuden lain mukaan ulkomaalaisten yritysostojen seuranta voi kohdistua nykyistä pienempiin yrityksiin ja omistussuukien hankintaan. Tarkoituksena on seurata ja erittäin tärkeän kansallisen edun vaatiessa rajoittaa elintärkeiden toimintojen turvaamisen kannalta kriittisten yritysten omistuksen tai vaikutusvallan siirtymistä ulkomaalaisille ja ulko-

maisille yhteisöille tai säätiöille. Lähtökohtaisesti ulkomaiseen omistukseen suhtaudutaan myönteisesti, ja ulkomaisia investointeja on aihetta rajoittaa vain erityisen painavin perustein.

Lain mukaan seurannan kohteena ovat puolustusteollisuusyritykset sekä sellaiset muut yhteisöt ja liikkeet, joita toimialansa, liiketoimintansa tai sitoumustensa perusteella on pidettävä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta kriittisinä. Ulkomaisen omistajan on haettava puolustussektorin yritysostolle etukäteen vahvistus. Vahvistamisen hakeminen muulle yritysostolle jää ulkomaisen omistajan tahdon varaan.

Valiokunnan kuulemisessa on esitetty, olisiko puolustussektorin lisäksi myös sisäiseen turvallisuuteen liittyvältä yritysostolta edellytettävä viranomaisvahvistusta. Valiokunta yhtyy kuitenkin näkemykseen, että yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta kriittisiä yrityksiä, toimialoja ja liiketoimintoja ei ole mahdollista määritellä katsottaessa pitkälle tulevaisuuteen. Saatavilla on julkista tietoa, josta eri osapuolet voivat kyseisenä ajankohtana päätellä, voiko laki tulla sovellettavaksi.

Perustuslakivaliokunnalla ei ole huomautettavaa lakiehdotuksesta perustuslain kannalta. Muutokset ja huomautukset, joita oikeusministeriö on esittänyt perustuslakivaliokunnassa, talousvaliokunta on ottanut huomioon oikeusministeriön oltua kuultavana talousvaliokunnassa.

Yksityiskohtaiset perustelut

2 §. Määritelmät. Pykälän 1 momentin 5 kohdassa määritellään, mitä tarkoitetaan yritysostolla. Seurannan kannalta merkityksellinen vaikutusvalta syntyy osakeyhtiön osakkeiden hankinnassa silloin, kun ulkomainen omistaja saa haltuunsa yhden kymmenesosan osakeyhtiön osakkeiden tuottamasta kokonaisäänimäärästä tai vastaavan tosiasiallisen vaikutusvallan muussa seurannan kohteessa.

Säännöksestä ja perusteluista ei ilmene, mitä vastaavalla tosiasiallisella vaikutusvallalla muussa seurannan kohteessa tarkoitetaan. Tosiasiallinen vaikutusvalta voi syntyä niin osakeyhtiössä kuin muussakin kohdeyrityksessä osakkeiden, osuuksien ja yhtiöosuuksien vaihdannan ja uusien omistusosuuksien antamisen lisäksi myös jäsenyyden tai sopimuksen taikka yhtiöjärjestyksen, yhtiösopimuksen tai sääntöjen tai niiden muutoksen perusteella. Säännöstä on täydennetty lisäämällä tosiasiallinen vaikutusvalta kohtaan osakeyhtiö.

Työ- ja elinkeinoministeriö käsittelee yritysostojen seuranta ja vahvistamista koskevat asiat. Ministeriön on pidettävä silmällä, milloin yritysosto tuottaa tosiasiallisen vaikutusvallan. Ministeriön tulee toimia yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Pykälän 2 momentin perusteluiden mukaan tarkoitus on, että puolustusteollisuusyrityksen ollessa kohteena ulkomaisena omistajana pidettäisiin myös EU- ja EFTA-valtioiden luonnollisia henkilöitä ja yhteisöjä ja säätiöitä sekä sellaisia suomalaisia yhteisöjä ja säätiöitä, joissa edellä mainituilla on vähintään yhden kymmenesosan vaikutusvalta. Säännöksen sanamuodon mukaan sitä sovelletaan suomalaisten yhteisöjen ja säätiöiden osalta kuitenkin vain, jos ulkomainen omistaja on EU- ja EFTA-valtioiden ulkopuolelta, koska saman pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan ulkomaisella omistajalla tarkoitetaan vain EU- ja EFTA-alueen ulkopuolelta tulevaa omistajaa. Säännöstä on täsmennetty, jolloin se vastaa tarkoitustaan.

Pykälän 3 momentin säännös saman ulkomaisen omistajapiirin äänien yhteen laskemisesta koskee vain osakeyhtiömuotoista kohdeyritystä, vaikka vastaavia hajautettuun omistukseen tai jäsenyyteen perustuvia äänivaltajärjestelyjä ilmenee muissakin seurannan kohteissa ja 1 momentin 3 kohdan c alakohdassa ja 2 momentissa tarkoitetuissa omistusyhteisöissä ja säätiöissä. Tämän johdosta pykälään on lisätty uusi 3 ja 4 momentti, jolloin ehdotuksen 4 momentti siirtyy 6 momentiksi.

8 §. Vahvistuksen epäämisen seuraamukset. Osakeyhtiölain mukaan tiettyihin yhtiökokouksen päätöksiin vaaditaan annetuista äänistä laskettavan määräenemmistön lisäksi, että päätöstä kannattavilla on vastaava määräenemmistö yhtiökokouksessa edustetuista osakkeista. Tämän vuoksi 1 momentissa ehdotetussa muodossa säännös mahdollistaisi sen, että yritysoston epäamisestä huolimatta ulkomainen ostaja voisi estää tietyt yhtiökokouksen päätökset pelkästään osallistumalla yhtiökokoukseen. Myös osuuskunnassa voi olla osuuksia, lisäosuuksia ja sijoitusosuuksia, joiden omistus osuuskunnan sääntöjen mukaan vaikuttaa jäsenten äänimäärään osuuskunnan kokouksessa ja joista osuuden omistaja voi vaatia lunastusta osuuskunnalta tai siirtää osuuden uudelle omistajalle. Tämän vuoksi 1 momentin säännöksiä tulisi soveltaa

myös osuuskunnan osuuksien omistukseen ja äänestämiseen osuuskunnan kokouksessa.

Pykälän 1 momenttia on täydennetty niin, että mainitut tilanteet voidaan välttää.

Pykälän 2 momentista ja sen perusteluista ei ilmene, miten 2 momentin säännöstä sopimusten purkautumisesta sovelletaan vaikutusvallan saamiseen osakeannin, uusien osuuksien antamisen, yhtiöjärjestyksen tai sääntöjen muutoksen tai osuuskunnan tai yhdistyksen jäsenmäärän muutoksen perusteella. Tässä mainitut järjestelyt voivat olla sellaisia, että niiden purkautuminen vaikuttaisi merkittävästi myös ulkomaisen omistajan hankinnasta tietämättömien muiden omistajien, sijoittajien, jäsenten ja velkojien asemaan.

Valiokunta toteaa, että 2 momentin sopimusten purkautumista koskevaa säännöstä ei sovelleta rekisteröityyn osakeantiin, annettuihin osuuksiin, alkaneeseen jäsenyyteen eikä rekisteröityyn yhtiöjärjestyksen, sääntöjen tai yhtiösopimuksen muutokseen.

12 §. *Voimaatulo.* Pykälän 3 momentin lopusta on poistettu viittaus tähän uuteen lakiin. Yritysoston tekoajankohta määräytyy yleisten sopimus- ja yhteisöoikeudellisen säännösten ja periaatteiden mukaan. Jos yritysosto on tehty van-

han lain aikana, ilmoitusvelvollisuuteen, vahvistusmenettelyyn ja vahvistuksen epäämiseen sovelletaan vanhan lain säännöksiä. Jos esimerkiksi jo tehtyä yrityskauppaa koskeva vahvistusmenettely on kesken uuden lain tullessa voimaan, yritysoston vahvistamiseen sovelletaan vanhaa lakia.

Pykälän 4 momentissa on korjattu lakiviittaus. Momentissa tarkoitetut yhtiöjärjestyksen ja sääntöjen määräykset perustuivat ulkomaalaisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteää omaisuutta ja osakkeita annettuun lakiin (219/1939), eivätkä nyt käsiteltävänä olevalla lailla kumottavaan ulkomaisten yritysostojen seurannasta annettuun lakiin (1612/1992). Vuoden 1992 lailla kumottiin vuoden 1939 laki ja siihen perustuneet yhtiöjärjestyks- ja sääntömääräykset.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella talousvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
(Kuten HE)

2 §
Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:
(1—4 kohta kuten HE)
5) *yritysostolla* sellaista hankintaa tai muuta vastaavaa toimenpidettä, jonka johdosta ulko-

mainen omistaja saa omistukseensa seurannan kohteena olevan osakeyhtiön osakkeita määrän, joka tuottaa vähintään yhden kymmenesosan yhtiön kaikkien osakkeiden yhteenlasketusta äänimäärästä, tai vastaavan tosiasiallisen vaikutusvallan *osakeyhtiössä tai* muussa seurannan kohteessa. Yritystollalla tarkoitetaan myös muun kuin 3 kohdassa tarkoitetun yhteisön muuttumista 3 kohdassa tarkoitetuksi ulkomaiseksi omistajaksi, jos sillä on edellä tarkoitettu vaikutusvalta seurannan kohteena olevassa yrityksessä.

Mitä tässä laissa säädetään ulkomaisesta omistajasta, koskee 1 momentin 4 kohdan yritysten osalta myös sellaista luonnollista henkilöä sekä yhteisöä ja säätiötä, jolla on *asuinpaikka tai kotipaikka muussa EU:n jäsenvaltiossa kuin Suomessa tai EFTA:n jäsenvaltiossa. Sama koskee* sellaista suomalaista yhteisöä ja säätiötä, jossa (*poist.*) vähintään yksi kymmenesosa osakeyhtiön kaikkien osakkeiden yhteenlasketusta äänimäärästä tai vastaava tosiasiallinen vaikutusvalta yhteisössä tai liikkeessä on sellaisella luonnollisella henkilöllä tai yhteisöllä tai säätiöllä, jolla on *asuinpaikka tai kotipaikka muussa EU:n jäsenvaltiossa kuin Suomessa tai EFTA:n jäsenvaltiossa.*

(3 mom. kuten HE)

Edellä 3 momentissa säädetty koskee vastaavasti ulkomaisen omistajan ääniosuuden laske-
mista muussa yhteisössä ja säätiössä. (*Uusi*)

*Seurannan kohteen kokonaisäänimäärän las-
kemiseksi vähennetään ne äänet, jotka liittyvät
kohdeyritykselle itselleen tai sen kirjanpitolain
(1336/1997) 1 luvun 6 §:ssä tarkoitetulle tytä-
ryritykselle kuuluihin osakkeisiin tai osuuksiin.
Omissa nimissään mutta toisen lukuun toimivan
henkilön äänimäärät luetaan kuuluvaksi sille,
jonka lukuun toimitaan. (Uusi)*

(6 mom. kuten HE:n 4 mom.)

3—7 §
(Kuten HE)

8 §

Vahvistuksen epäämisen seuraamukset

Jos vahvistus evätään yritystollalta, joka kos-
kee vaikutusvallan siirtämistä ulkomaiselle
omistajalle seurannan kohteessa, joka on osake-
yhtiö, ulkomaisen omistajan on päätöksessä
määrättävän ajan kuluessa luovuttava kyseisen
osakeyhtiön osakkeista siinä määrin, että hänen
osakkeidensa tuottama äänimäärä laskee alle yh-
teen kymmenesosaan yhtiön kaikkien osakkei-
den yhteenlasketusta äänimäärästä. Vahvistuk-
sen epäämisen jälkeen ulkomainen omistaja saa
yhtiökokouksessa äänestää vain osakkeilla, jot-
ka tuottavat enintään edellä mainitun äänimää-
rän eikä ulkomaisen omistajan muita osakkeita
oteta huomioon, kun pätevän päätöksen syntymi-
seen vaaditaan suostumus tai kannatus osak-
keenomistajilta, joilla on määräraosa yhtiön osak-
keista. Sama koskee vastaavasti osuuskunnan ul-
komaisen omistajan osuuksia ja äänimäärää
osuuskunnan kokouksessa.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

9—11 §
(Kuten HE)

12 §

Voimaantulo

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyyn yri-
tysostoon sovelletaan tämän lain voimaan tulles-
sa voimassa olleita säännöksiä (*poist.*).

Osakeyhtiön yhtiöjärjestykseen sekä osuus-
kunnan ja taloudellisen yhdistyksen sääntöihin
sisältyvät määräykset samoin kuin osakeyhtiön
osakeluetteloon, osakekirjoihin ja väliaikaisto-
distuksiin otetut kieltomerkinnät, jotka *perustui-
vat* ulkomaalaisten sekä eräiden yhteisöjen
oikeudesta omistaa ja hallita kiinteitä omai-
suutta ja osakkeita annettuun lakiin (219/1939),
ovat mitättömiä.

TaVM 1/2012 vp — HE 42/2011 vp

Helsingissä 21 päivänä helmikuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Mauri Pekkarinen /kesk	Eero Lehti /kok
jäs.	Lars Erik Gästgivers /r	Jari Myllykoski /vas
	Teuvo Hakkarainen /ps	Sirpa Paatero /sd
	James Hirvisaari /ps	Arto Pirttilahti /kesk
	Johanna Karimäki /vihr	Kaj Turunen /ps
	Pia Kauma /kok	vjäs. Anne Kalmari /kesk.
	Jukka Kärnä /sd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eelis Roikonen.